

ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Садриддини Айниддин дар мавзӯи «Нақши Низомулмулк дар низоми идории ҷамъиятӣ ва сиёсии давлати Салҷуқиён» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои таърих аз рӯйи ихтисоси 07.00.02 – Таърихи ватанӣ. – Бохтар, 2020.

Даврони давлатдорӣ Салҷуқиён, ки замони рушди бесобиқаи илму фарҳанг махсуб меёбад, фарзандони маъруфиро аз шумори давлатмардон, сиёсатмадорон ва донишмандон, назирӣ Абӯалӣ Ҳасан ибни Алӣ ибни Исҳоқи Тӯсӣ, маъруф ба Ҳоҷа Низомулмулки Тӯсӣ (408 ҳ.қ. /1017-1018 – 14.10.1092) ба арсаи илму адаб ва сиёсату давлатдорӣ овардааст, ки дар таърихи ҷаҳон ҳамчун яке аз донишмандон ва сиёсатмадорони бузурги донишпарвар шуҳрат дорад. Маҳз захираҳои ин шахсияти бузург буд, ки рушди илму адаб дар замони Салҷуқиён ба пешрафтаҳои ҷиддӣ ноил гардид. Зиндагӣ ва фаъолияти Низомулмулк ба як рамзи донишпарварии бузурги сиёсатмадор дар таърихи тамаддуни мардумони Осиёи Марказӣ табдил ёфтааст. Бузургони миллати мо – Умарӣ Хайём ва Ғаззоли, ки дар кулли ҷаҳон эътироф шудаанд, маҳз бо пуштибонии Низомулмулки Тӯсӣ тавонистанд фаъолияти илмии худро ба роҳ монанд. «Сиёсатнома»-и Низомулмулк дастури давлатдорӣ сиёсатмадорони баъдӣ ва донишгоҳҳои таъсиснамудааш намунае барои таъсиси нахустин марказҳои илмию таълимӣ пешрафта дар тамоми ҷаҳон буданд. Дар ҳамин асос, унвонҷӯ мавзӯи хеле мубрамо мавриди таҳқиқ қарор додааст.

Боби аввали диссертатсия «Низомулмулк ходими бузурги давлатӣ ва фарҳангӣ» аз се зербоб иборат аст. Дар зербоби аввал «Низомулмулк-ходими маъруфи ҷамъиятӣ ва сиёсии асри XI» муаллиф дар бораи зиндагиномаи Низомулмулк маълумот дода, роҳи тайнамудаи ӯро аз айёми донишандӯзӣ дар шаҳрҳои Нишопур, Балх ва Исфажон, дафтاردорӣ дар дастгоҳи давлати Ғазнавиён, хидмати дабири дар даргоҳи Абӯалӣ ибни Шозон дар Балх, ки дар хидмати Салҷуқиён қарор дошт, то расидан ба мақоми вазири Алпарслони Салҷуқиро тавзеҳ медиҳад. Муаллифи диссертатсия қорҳои анҷомдодаи Низомулмулкро дар мақоми вазири бо

така ба сарчашмаҳои таърихӣ шарҳ дода, менависад, ки пешрафту дастовардҳои Салҷуқиён чӣ дар умури дохилӣ ва чӣ дар сиёсати хориҷӣ, ҳам дар аҳди Алпарслон ва ҳам дар замони салтанати Маликшоҳ бо шарофати корҳои вазири ботадбир Низомулмулк, ки амалан идораи кулли кишварро аз Ҳалаб то Кошғар бар уҳда дошт, ба вуҷуд омадааст.

Дар зербоби дуюми боби аввал, ки «Нақши Низомулмулк дар таъйини сиёсати дохилӣ ва хориҷии Салҷуқиён» унвон дорад, муаллиф вазорати сисолаи Низомулмулки Тӯсиро дар яке аз қудратмандтарин давлати он замон – Салҷуқиён, ки тавонист бо раёю тадбири худ сиёсати дохилию хориҷии кишварро хирадмандона роҳандозӣ намояд, тавзеҳ медиҳад.

Дар зербоби сеюми боби якуми диссертатсия «Сиёсатномаи»-и Низомулмулк дастури идории давлатдорӣ, сарчашмаи муҳими таърихӣ ва мероси гаронбаҳои фарҳангӣ» муаллиф менигорад, ки Низомулмулки Тӯсӣ дар баробари ходими бузурги давлатӣ ва сиёсатмадори тавоно будан, яке аз донишмандони саршиноси замони худ маҳсуб мешуд.

Боби дуюми диссертатсия «Низомияҳо – нахустин марказҳои таълимӣ ва илмӣ бо сохтори идории муназзам ва пешрафта» аз се зербоб иборат аст. Дар зербоби аввал «Аз таърихи мадрасаҳои Хуросони Бузург ва фаъолияти онҳо» унвонҷӯ нахуст ҷуғрофиёи Хуросони Бузургро дар асоси осори таърихӣ ва илмӣ мушаххас мекунад, ки он дар шимол аз Варорӯд: Суғду Хоразм то баҳри Ҳазар, дар самти ҷануб то биёбони Систон ва дар шарқ то кӯҳҳои Ҳиндукуш доман густарда буд.

Низомияи Бағдод яке аз бузургтарин ва машҳуртарин мадрасаҳои буд, ки бо дастури Низомулмулк дар пойтахти хилофати Аббосиён ва яке аз марказҳои муҳимми сиёсӣ, илмӣ ва адабии ҷаҳони ислом дар он рӯзгор - шаҳри Бағдод бо барномаҳои бошукӯҳ ва бесобиқа таъсис гардид.

Дар зербоби сеюм, ки «Мақоми низомияҳо дар таҳаввули низоми таълими асрҳои баъдӣ» унвон дорад, муаллиф зикр мекунад, ки бо ташаббуси бевоситаи Низомулмулк ғайр аз Низомияи маъруфи Бағдод дар дигар шаҳрҳои қаламрави давлати Салҷуқиён, мисли Нишопур, Исфahон,

Марв, Балх, Омул, Басра, Харгурд, Мавсил ва ғайра низ низомияҳо таъсис ёфтанд.

Диссертатсияи Садриддини Айниддин заминаи бозътимоди илмӣ дорад. Он дар асоси таҳлили ҳамаҷонибаи сарчашмаҳои хаттӣ, маълумотҳои гуногуни асарҳои илмӣ навишта шудааст. Унвончӯ аз уҳдаи иҷрои вазифаҳои дар рисола ғузошташуда ба хубӣ баромадааст.

Автореферати диссертатсияи Садриддини Айниддин дар мавзӯи «Нақши Низомулмулк дар низоми идории ҷамъиятӣ ва сиёсии давлати Салҷуқиён» барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои таърих тибқи натиҷаҳои бадастомада, истифодаи амалӣ ва сифати ви роиш ба талаботи бандҳои 10, 11, 12, 14, 16 «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ (дотсент, профессор)», ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26.11.2016 №505 тасдиқ гардидааст, мувофиқ буда, муаллифи он Садриддини Айниддин барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои таърих аз рӯйи ихтисоси 07.00.02 – Таърихи ватанӣ арзанда мебошад.

**Мудирӣ редакцияи донишномаҳои
кӯдакон ва наврасони Сарредакцияи илмии
Энсиклопедияи миллии тоҷик,
номзоди илмҳои таърих
15.12. 2020.**

Сафаров Н.

**Имзоро тасдиқ мекунам:
Нозири кадрҳои СИЭМТ**

Холиқова С.